

Lezing:

Esther 3: 8-11 en 13-14

Haman zei tegen koning Ahasveros: 'Er is een bepaald volk dat over alle provincies van uw rijk verspreid leeft en te midden van de andere volken zijn eigen leven leidt. Hun wetten verschillen van die van alle andere volken en aan de wetten van de koning houden ze zich niet. De koning is er niet bij gebaat hen maar rustig hun gang te laten gaan. Als het de koning goeddunkt, laat er dan een bevel op schrift worden gesteld dat ze moeten worden uitgeroeid.'

De koning deed zijn zegelring af en gaf die aan Haman, de zoon van Hammedata, de nakomeling van Agag, de vijand van de Joden en zei: 'Over dat volk: doe ermee wat u het beste lijkt.'

Esther 7:1 - 8:2

Zo waren de koning en Haman weer bij koningin Ester te gast. Terwijl de wijn geschonken werd, zei de koning tegen Ester: 'Wat wilt u vragen, koningin Ester? Het zal u gegeven worden. Wat is uw wens? Al was het de helft van mijn rijk, uw wens zal vervuld worden.'

Koningin Ester antwoordde: 'Majesteit, als u mij goedgezind bent en als het de koning goeddunkt, schenk mij en ook mijn volk dan het leven; dat is wat ik wil vragen, dat is mijn wens. Want we zijn verkocht, mijn volk en ik, om gedood te worden en volledig te worden uitgeroeid. Als we waren verkocht als slaven en slavinnen, dan zou ik hebben gezwegen, want zo'n ramp zou de belangen van de koning niet schaden.' 'Wie is die man, waar is die man die zijn zinnen erop heeft gezet om zo iets te doen?' vroeg koning Ahasveros. Ester antwoordde: 'Die meedogenloze vijand, dat is die ellendeling daar, Haman!'

Haman kromp ineem van angst voor de koning en de koningin. Woedend stond de koning van tafel op en ging de paleistuin in. Maar Haman bleef, om koningin Ester om zijn leven te smeken, want hij beseftte dat hij van de koning niets goeds te verwachten had. Toen de koning uit de paleistuin terugkwam in het vertrek waar de maaltijd werd gehouden, had Haman zich juist laten neervallen op de bank waarop Ester lag.

'Ook nog de koningin aanranden in mijn aanwezigheid?!' riep de koning uit. Nauwelijks had hij deze beschuldiging geuit of men bedekte Hamans gezicht.

Charbona, een van de dienaren van de koning zei: 'Staat er bij Hamans eigen huis niet al een paal van vijftig el hoog, die Haman heeft neergezet voor Mordechai, dezelfde Mordechai die de koning ooit zo'n grote dienst heeft bewezen?' 'Hang hem daaraan,' zei de koning. Zo werd Haman aan de paal gehangen die hij had laten klaarzetten voor Mordechai. Toen bedaarde de woede van de koning. Diezelfde dag nog schonk koning Ahasveros de bezittingen van Haman, de vijand van de Joden, aan koningin Ester. En Mordechai kreeg vrij toegang tot de koning, want Ester had verteld in welke relatie hij tot haar stond. De koning deed de zegelring af die hij Haman had afgenomen en gaf die aan Mordechai. En Ester gaf Mordechai het beheer over Hamans bezittingen.

Overweging

Haman, de booswicht, vijand van de joden, wil Mordechai aan de galg hangen en het hele joodse volk vernietigen. Een gruwelijk plan.

Wie is deze Haman?

Hij stamt af van de Amalekieten, de spreekwoordelijke aartsvijand van het joodse volk, een voortdurende strijd. Ook koning Saul vocht tegen Agag, de koning van Amalek. Let op: Mordechai, uit ons verhaal, stamt af van koning Saul, en Haman, de booswicht, is een nakomeling van Agag. Dus de strijd van Saul tegen Agag wordt nu Mordechai tegen Haman. Als je die twee bijbelverhalen vergelijkt, zie je parallellen, er komen zelfs precies dezelfde zinnen in voor.

Saul moest de Amalekieten met wortel en tak uitroeien, maar hij deed het maar half, want hij kwam thuis met een rijke buit: het beste vee had hij geroofd en de koning gevangengenomen. Alsof wilde zeggen: kijk eens wat ik voor jullie heb mee gebracht. Maar het kwaad was niet met wortel en tak uitgeroeid, daarom wees God Saul af en koos David in zijn plaats als koning.

Nu staan de nakomelingen van Saul en Agag tegenover elkaar.

Haman, de Amalekiet eist dat iedereen voor hem buigt en knielt, maar Mordechai, de jood doet dat niet. Uit wraak wil Haman Mordechai en zijn hele volk vernietigen. Maar Esther lokt Haman in de val en aan de koninklijke tafel vertelt ze de koning wat hij van plan is. Haman weet niet wat hij hoort: dat koningin Esther joods is en Mordechai haar neef.

Zijn hele plan valt in duigen. Hij, voor wie iedereen moest buigen en knielen, valt nu zelf op zijn knieën voor Esther en smeekt om genade. Maar dat lijkt op aanranding, dus hij krijgt de doodstraf en wordt aan zijn eigen galg opgehangen, de galg die bedoeld was voor Mordechai, de jood.

Alles wordt omgekeerd, niet de joodse bezittingen worden geroofd, maar die van Haman worden aan Esther gegeven. Mordechai krijgt nu de koninklijke zegelring. Aan het eind van het verhaal worden niet alle joden, maar alle aanhangers van Haman vermoord, nu wordt het kwaad wel met wortel en tak uitgeroeid.

Evengoed een gruwelijk, bloeddorstig slot, wat moeten we ermee?

Nico ter Linden stelt die vraag ook, maar dan zegt hij: zo hoort het ook in een sprookjesachtig verhaal, het goede wint, het kwade wordt gestraft. De heks wordt verbrand, de wolf verdrinkt en Assepoester wordt prinses. Natuurlijk wordt zo'n ontkenning niet zonder wraakgevoelens verteld, maar je hoort er ook een verlangen in naar een radicale overwinning van het kwaad, aldus Ter Linden.

Toch kan je daarmee het geweld niet goed praten.

De troost in het verhaal is dat de beul niet tot in lengte van dagen een voorsprong heeft op zijn slachtoffers, uiteindelijk wordt het kwaad overwonnen.

Opmerkelijk: God komt in het hele verhaal niet voor. Het is een verhaal van mensen. Mensen zoals Haman, die hun macht misbruiken om anderen er onder te houden. Maar ook iemand als Mordechai, die niet gehoorzaam buigt voor een dictator. En Esther, die met gevaar voor eigen leven opkomt voor haar volk.

Het doet denken aan de moed van Navalny, om terug te keren naar Rusland.

Aan artsen in Myanmar die na de staatsgreep hun werk uit protest neerlegden.

Je moet maar durven.

Hoe heftig het leven in een onvrije staat kan zijn, wordt beschreven in de romans van Margaret Atwood, "Het verhaal van de dienstmaagd" en "De testamenten", over de verzonnen republiek Gilead. Een totalitair regime waarin vruchtbare vrouwen als slavinnen worden verkracht om kinderen te baren voor de heersende klasse. Gehoorzaamheid wordt afgedwongen met martelingen, groepsexecuties en lijken die worden opgehangen aan de stadsmuur. De onderdanen buigen en knielen, niet uit respect, maar uit angst.

In een interview vertelde Atwood dat ze niets verzonnen heeft, alles wat zich afspeelt in haar romans is ooit echt gebeurd of gebeurt nog. Ze houdt ons een spiegel voor van onze wereld.

Net zoals bijbelverhalen ons een spiegel voor houden, want het bestaat: genocide, antisemitisme, dictaturen die tegenstanders laten verdwijnen, vrouwen die opgesloten worden. Maar die spiegel laat óók zien dat er verzet mogelijk is, dat er een einde kan komen aan al dat geweld en onrecht. Ook dat gebeurt, denk aan de val van de muur en de afschaffing van apartheid, in de vorige eeuw. In het boekje Esther wordt de booswicht ontmaskerd, en dan wordt het kwaad alsnog met wortel en tak uitgeroeid.

Ook in de romans van Atwood is er verzet, het begint met een ondergrondse groep die mensen helpt ontsnappen uit Gilead. En er is ook tante Lydia, die leiding geeft aan het vrouwenverblijf. Zij gaat zelf gebukt onder de dictatuur, maar kan zich staande houden door net zo hard op te treden tegen jonge vrouwen. Als zij jaren later in haar dagboek terugkijkt op die periode, vraagt ze zich af: 'Verfuschuwde ik het systeem dat wij bekokstoofden? Of was ik trots op wat we wisten te bereiken, ondanks de beperkingen?' Zij is deel van het dictatoriale systeem, maar ondergraaft het ook, door stiekem het verzet te steunen. Ze weet dat ze het zelf niet zal overleven, en ze schrijft alles op. Als de republiek ten onder is gegaan, worden haar dagboeken gevonden, waarin de corruptie van Gilead nauwkeurig beschreven wordt. Was dat haar zoete wraak, dat alles uiteindelijk aan het licht komt?

Zoals appjes of telefoongesprekken van politici wel eens openbaar gemaakt worden, door slachtoffers of teleurgestelde aanhangers. Of als camerabeelden in de media verschijnen die een werkelijkheid onthullen die steeds ontkend werd.

Koningin Esther verzint een list om Haman te ontmaskeren – en dan wordt alles omgekeerd en het kwaad uitgeroeid. Het geweld daarbij doet ons huiveren, kwaad met kwaad vergelden kan de bedoeling niet zijn.

Volgens de rabbijnen mag dat alleen als het gaat om een zogenaamde rodeef, een achtervolger die het oogmerk heeft te doden, zoals Haman. Zo iemand mag worden uitgeschakeld om erger te voorkomen.

Iedereen die gebukt gaat onder geweld en onrecht - Oeigoeren, politieke gevangenen - verdient een "omgekeerde wereld". Dat lachen zullen zij die wenen, dat dorst en honger zijn verdwenen, mensen zullen andere mensen zijn, de bierkaai wordt een stad van vrede.

Zo moge het zijn.

Slottekst: Spreuken 24: 20

Wie kwaad doet heeft geen toekomst, het licht van goddelozen wordt gedoofd.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl